

Penguasaan Kecekapan Budaya dalam Terjemahan Arab–Melayu

Nazirah Radin Salim^a
nazirahradin@gmail.com
IPG Kampus Tuanku Bainun,
Pulau Pinang, Malaysia

Idris Mansor^b
idrismansor@usm.my
Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan,
Universiti Sains Malaysia,
Pulau Pinang, Malaysia

ABSTRAK

Dalam sesuatu aktiviti terjemahan, penterjemah berperanan sebagai perantara antara dua masyarakat yang berbeza bahasa dan budaya. Namun begitu, komunikasi yang baik antara dua masyarakat yang berbeza bahasa akan terganggu jika budaya dalam sesuatu unit bahasa itu tidak difahami oleh penterjemah semasa melakukan aktiviti penterjemahan. Hal ini demikian kerana budaya umpama cerminan bagi sesuatu bahasa. Oleh itu, kajian ini dijalankan bagi mengenal pastiperbezaan bentuk dan tahap ketepatan hasil terjemahan berdasarkan kecekapan budaya oleh pelajar jurusan bahasa Arab di dua buah institut perguruan, selain untuk mengenal pasti faktor yang mempengaruhi tahap kecekapan budaya mereka. Kajian ini berbentuk kualitatif deskriptif yang menggunakan dua jenis instrumen, iaitu instrumen soalan ujian berkaitan kecekapan terjemahan yang dijalankan terhadap 90 orang sampel pelajar dan instrumen temu bual yang dijalankan terhadap seorang peserta pensyarah dan 12 orang peserta pelajar. Instrumen temu bual dijalankan bagi mengetahui faktor yang mungkin mempengaruhi tahap penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan pelajar. Dapatan menunjukkan bahawa tahap penguasaan kecekapan budaya pelajar jurusan bahasa Arab di dua buah institusi perguruan tersebut adalah pada aras sederhana rendah, iaitu dengan nilai min markah sebanyak 53.44%. Hasil tinjauan temu bual pula mendedahkan bahawa pelajar kurang diberi penekanan aplikasi dan praktikal tentang elemen budaya dalam terjemahan. Kajian ini diharap dapat memberi input baharu yang perlu diberi perhatian oleh para pelajar bagi menghasilkan terjemahan yang lebih baik antara dua bahasa yang bersilang budaya, di samping dapat memberi idea kepada pihak yang berautoriti untuk mengambil langkah yang lebih proaktif dalam meningkatkan tahap penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan pelajar, seperti memasukkan elemen budaya dalam silibus kursus terjemahan.

Kata kunci: Kecekapan budaya; terjemahan Arab-Melayu; latihan terjemahan; penterjemah pelatih; ketepatan terjemahan

Mastery of Cultural Competence in Arabic-Malay Translation

ABSTRACT

In a translation activity, the translator acts as an intermediary between two communities of different languages and cultures. However, even if a translation is completed, good communication between two communities of different languages will be disrupted if the culture in a language unit is not understood by the translator while conducting the translation activities.

---

^a Penulis utama

^b Penulis koresponden

This is because culture is a reflection of a language. Therefore, this study was conducted to identify the differences in form and accuracy level of translation results based on cultural competence by students majoring in Arabic at two teaching institutions and identifying factors that affect their cultural competence. This study employed qualitative descriptive methods, using two types of instruments, namely the test question instrument related to translation competence conducted on ninety student samples and interview instruments conducted on three lecturers and twelve student participants. Interviews were used to find the factors that influence the mastery of cultural competence level among students. The findings show that the mastery of cultural competence level among students majoring in Arabic language in the two teaching institutions is at a medium to low level with a mean score of 53.44%. The results of the interview revealed that less emphasis on application and practical aspects on the cultural elements in translation were given to the students. It is expected that this study could provide new input to the students to produce better translation between two cross-cultural languages, as well as to give ideas to the authorities to take more proactive steps in improving the mastery of cultural competence level among students, such as to include cultural elements in the syllabus of translation courses.

Keywords: Cultural competence; Arabic-Malay translation; translation training; trainee translator; translation accuracy

PENDAHULUAN

Budaya merupakan satu cara hidup yang menjadi warisan daripada satu keturunan kepada satu keturunan yang lain. Oleh itu, budaya umpama cerminan sesuatu bangsa. Tahap pemahaman terhadap budaya sesuatu bangsa pula akan mencerminkan tahap pemahaman terhadap bahasa bangsa atau masyarakat. Pemahaman yang baik terhadap budaya hakikatnya akan menghasilkan terjemahan yang berkualiti bagi bahasa yang digunakan oleh masyarakat tersebut. Lantaran itu, sungguhpun terjemahan sudah dilakukan, komunikasi yang baik antara dua masyarakat yang berbeza bahasa akan terganggu jika budaya dalam unit bahasa itu tidak difahami.

Dalam hal ini, Vermeer (2004, hlm. 28) telah menegaskan bahawa bahasa adalah sebahagian daripada budaya. Bahkan Bassnett (1991) yang membicarakan tentang hubungan antara bahasa dan budaya dalam terjemahan telah memetik pendapat Lotman, seorang pakar semantik berbangsa Soviet bahawa tidak ada bahasa yang wujud melainkan sebagai dimensi dalam konteks budaya dan tiada budaya yang boleh wujud jika tidak mempunyai asasnya iaitu struktur bahasa semulajadi (Bassnett, 1991, hlm. 14). Oleh itu, Bassnett (1991, hlm. 14) telah membuat analogi bahawa bahasa adalah nadi budaya. Kedua-duanya saling berinteraksi bagi kesinambungan jangka hayat sesuatu bahasa.

Pendek kata, terjemahan seringkali melibatkan unsur bahasa dan unsur budaya bagi bahasa sumber dan bahasa sasaran. Selain menjadi alat komunikasi antara dua masyarakat yang berbeza bahasa, terjemahan juga secara tidak langsung berperanan sebagai agen silang budaya antara dua bahasa dan dapat menggalakkan kefahaman dan perbincangan tentang kesejagatan bahasa dan budaya pelbagai bangsa. Penterjemah yang berperanan sebagai agen silang budaya ini pula lazimnya lahir daripada pendedahan kepada beberapa siri pembelajaran atau kursus terjemahan.

Oleh yang demikian, pelajar yang mengambil sesuatu kursus terjemahan seringkali berhadapan dengan masalah kecekapan budaya. Realiti ini didasarkan kepada dapatan kajian-kajian terdahulu seperti kajian yang dibuat oleh Bednárová-Gibová (2014) dan Ika Suzainn Let & Rohaidah Kamarudin (2018). Kajian-kajian tersebut mendedahkan bahawa kecekapan bahasa dan budaya sering sahaja menjadi masalah utama kepada pelajar, sekaligus mengganggu

mereka untuk menghasilkan teks terjemahan yang lebih baik. Dalam hal ini, Goh Sang Seong (2012, hlm. 184) berpendapat bahawa sebab utama keadaan ini berlaku adalah kerana terdapat konsep budaya yang “tidak wujud sama sekali dalam pandangan dunia” bahasa sasaran.

Bednárová-Gibová (2014, hlm. 4) umpamanya, telah menjalankan kajian berkenaan prestasi penterjemah pelatih terhadap terjemahan petikan teks sastera daripada bahasa Inggeris kepada bahasa Slovak. Hasil kajian beliau mendapati bahawa terdapat beberapa masalah ketika penterjemah pelatih menangani proses terjemahan teks kesusasteraan, antaranya ialah menterjemah kata adjektif, struktur tatabahasa yang rumit, kurang memahami teks asal serta kurang mengenali istilah khusus budaya. Begitu juga kajian yang dijalankan oleh Ika Suzainn Let dan Rohaidah Kamarudin (2018) yang menjalankan kajian mengenai penterjemahan unsur budaya dalam bahasa kiasan daripada lagu bahasa Inggeris kepada bahasa Melayu. Dapatan kajian mendapati bahawa antara faktor yang mempengaruhi pemilihan kaedah penterjemahan dalam kalangan responden ialah kurang pengetahuan tentang terjemahan dan budaya bahasa sumber. Oleh itu, Normalis Amzah, Hieda dan Nezu (2012, hlm. 409) menekankan kepentingan penyerapan unsur budaya dalam pembelajaran bahasa asing bagi meningkatkan pengetahuan pelajar berkaitan budaya asing, khususnya yang disasarkan.

Dalam hal ini juga, aspek kecekapan budaya dalam kalangan pelajar atau penterjemah pelatih di Malaysia, khususnya di institusi perguruan seharusnya tidak terkecuali daripada diberi penekanan untuk dikaji dan diselidiki. Hal demikian supaya sesuatu faktor yang mungkin mempengaruhi tahap kecekapan budaya pelajar dapat dikenalpasti, seterusnya suatu tindakan yang proaktif mungkin dapat dirancang dan dilaksanakan. Rentetan itu, objektif untuk melahirkan penterjemah yang dapat melakukan aktiviti penterjemahan budaya dengan lebih cermat, terutamanya bagi mengatasi permasalahan jurang budaya yang luas dan sensitiviti yang menyentuh resam dan adat sesuatu masyarakat dapat dicapai.

Hakikatnya, elemen kebudayaan dalam aktiviti penterjemahan bukan sahaja dapat membantu pelajar memahami dan menghayati budaya asing dengan lebih baik, malahan dapat memenuhi aspirasi pembelajaran abad yang ke-21 (PA21). Strategi dan perspektif baharu dalam aspirasi PA21 yang turut melibatkan konteks kebudayaan dilihat dapat mendorong pelajar untuk memahami kepelbagaian budaya. Oleh itu, matlamat pendidikan untuk memberi kesedaran bahawa wujudnya pelbagai norma, budaya, agama dan bangsa dalam masyarakat serta wujudnya persamaan-persamaan antara budaya dapat digapai (Ab. Halim Tamuri & Nur Hanani Hussin, 2017, hlm. 10). Hal ini dapat diperolehi apabila PA21 menekankan lima daripada enam aspirasi murid yang meliputi pengetahuan, kemahiran berfikir, kemahiran memimpin, etika dan kerohanian serta identiti nasional (Ab. Halim Tamuri & Nur Hanani Hussin, 2017, hlm. 3).

Hal ini dapat dicapai dengan apabila PA21 menekankan lima daripada enam aspirasi murid menyentuh pengetahuan, kemahiran berfikir, kemahiran memimpin, etika dan kerohanian dan identiti nasional.

ELEMEN KECEKAPAN BUDAYA DALAM TERJEMAHAN

Menurut House (2013, hlm. 12), budaya boleh dirujuk sebagai nilai dan adat yang dikongsi bersama yang bertindak sebagai garis panduan mental untuk mengekspresikan pemikiran dan kelakuan manusia. Penggunaan bahasa berserta resamnya menjadi penyumbang kepada ikatan sosial dan identiti budaya.

Neubert (2000, hlm. 9) berpendapat bahawa kecekapan budaya merupakan kecekapan yang kompleks yang memerlukan kebijaksanaan penterjemah dalam mengawal budaya antara bahasa sumber dan bahasa sasaran. Pendapat Neubert (2000) ini diperjelaskan lagi oleh Vermeer (2004) dengan mengatakan bahawa sesuatu teks sumber pada asalnya ditulis dalam situasi budaya sumber. Oleh yang demikian penterjemah memainkan peranan penting dalam

proses komunikasi antara budaya semasa kerja-kerja menterjemah dilakukan (Vermeer, 2004, hlm. 28).

Rentetan itu, perbezaan budaya mungkin menyebabkan suatu perkara yang membawa maksud yang tertentu ditafsirkan atau diterjemahkan dengan cara yang berlainan dalam budaya yang berbeza (Haslina Haroon, 2015, hlm. 10). Dalam hal ini, boleh dikatakan bahawa tumpuan sebenar penterjemahan budaya adalah terhadap proses budaya dan bukannya terhadap produk. Hal ini demikian kerana punca utama terjemahan budaya ialah pergerakan masyarakat atau bangsa (*movement of people*) dan bukannya pergerakan teks (*movement of text*) (Pym, 2014, hlm. 139).

Ironinya, walau bagaimana sekalipun pandangan yang diberikan oleh para sarjana terjemahan terhadap istilah budaya dan kecekapan budaya, realitinya terdapat perkaitan yang rapat antarakedua-dua istilah tersebut, khususnya berkenaan jurang budaya antara dua bahasa semasa proses penterjemahan dilakukan. Hal ini demikian kerana dalam aspek penterjemahan budaya, perbezaan jurang antara budaya sumber dan budaya sasaran seringkali mengundang masalah kepada penterjemah dalam mencari padanan yang sesuai dalam bahasa sasaran. Keadaan ini bertepatan dengan dakwaan Newmark (1988, hlm. 94), seperti di bawah:

“Frequently where there is cultural focus, there is a translation problem due to cultural ‘gap’ or ‘distance’ between the source and target language.”

Zaitul Azma Zainon Hamzah (2009, hlm. 94) turut menyatakan bahawa antara masalah umum yang sentiasa dihadapi dalam penterjemahan aspek budaya ialah ketiadaan perkataan bahasa sasaran yang sepadan dengan perkataan bahasa sumber. Keadaan ini biasanya timbul apabila sesuatu konsep itu tidak pernah ada dalam budaya bahasa sasaran.

Hakikatnya, selain kesukaran mencari padanan budaya dan mengenal pasti prosedur yang paling sesuai untuk digunakan dalam proses memindahkan maksud butiran budaya asal kepada teks sasaran, kesulitan lain bagi penterjemah juga ialah apabila harus berusaha untuk melindungi makna yang tersirat di sebalik simbol-simbol atau ciri-ciri budaya tempatan yang digunakan dalam bahasa sumber. Menurut Goh Ying Soon dan Azman Che Mat (2009, hlm. 369), penterjemahan yang berkesan ialah penterjemahan yang melindungi ciri-ciri tempatan budaya sumber dan dalam masa yang sama tetap memastikan hasil terjemahan dapat difahami oleh pembaca sasaran. Hal ini bermakna penterjemah mempunyai dua tanggungjawab, iaitu tanggungjawab kepada penulis teks budaya sumber dan tanggungjawab kepada pembaca teks sasaran.

Goh Ying Soon dan Azman Che Mat (2009, hlm. 369) telah memberikan contoh yang agak menarik berkenaan kesukaran terjemahan budaya ini, iaitu terjemahan Melayu-Cina bagi perkataan ‘aurat’. Terjemahan perkataan ‘aurat’ ke dalam bahasa Cina didapati agak sukar. Hal ini demikian kerana perkataan ‘aurat’ merujuk kepada bahagian badan yang tidak boleh diperlihatkan dalam hukum Islam. Namun, apabila perkataan tersebut diterjemahkan ke dalam bahasa Cina, hasil terjemahan memerlukan ayat yang agak panjang supaya dapat menjelaskan konsep yang tersirat dalam budaya Islam tersebut iaitu ‘*bu ke bao lu de shen ti bu fen*’ (anggota badan yang tidak boleh didedahkan). Hasil terjemahan yang agak panjang ini terpaksa dilakukan demi menjaga ciri-ciri tempatan budaya sumber, namun pada masa yang sama hasil terjemahan masih dapat difahami dengan baik oleh pembaca sasaran.

Namun begitu, tidak semua penceritaan budaya perlu mengekalkan aspek budaya sumber terutamanya terjemahan bagi penceritaan yang melibatkan adaptasi daripada sesebuah cerita budaya asing. Sebagai contoh, penggunaan prosedur adaptasi oleh Hill dalam karya terjemahan beliau ‘*The Hikayat Abdullah*’ (Abdullah Abdul Kadir Munsyi, 2009: 81) daripada karya asal ‘*Hikayat Abdullah*’ (Abdullah Abdul Kadir Munsyi, 1997, hlm. 67), iaitu:

OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini dijalankan bagi membuat tinjauan terhadap penguasaan kecekapan budaya dalam terjemahan ke dalam bahasa Melayu oleh pelajar jurusan bahasa Arab di dua buah institut perguruan Malaysia. Kajian ini mensasarkan dua objektif kajian, iaitu: 1) mengenal pasti perbezaan bentuk dan tahap ketepatan hasil terjemahan oleh pelajar jurusan bahasa Arab berdasarkan kecekapan budaya, dan 2) meneroka faktor yang mempengaruhi tahap kecekapan budaya dalam hasil terjemahan pelajar jurusan bahasa Arab.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini adalah berbentuk kualitatif deskriptif, bertujuan untuk mendapatkan hasil kajian yang lebih menyeluruh, baik dan jitu. Responden kajian terdiri daripada 90 orang pelajar jurusan bahasa Arab dan seorang pensyarah kursus terjemahan di dua buah institusi perguruan.

Instrumen yang digunakan dalam kajian ini ialah instrumen soalan ujian kecekapan dan instrumen temu bual semistruktur. Soalan ujian kecekapan terdiri daripada 10 item berkenaan elemen budaya yang perlu diterjemah oleh responden daripada bahasa Arab kepada bahasa Melayu. Item-item tersebut terdiri daripada budaya ekologi, budaya makanan, budaya sosial, budaya material serta budaya kostum dan idea (Newmark, 1981, hlm. 82; Ghazala, 2008, hlm. 195). Dalam hal ini, kesemua 90 orang responden dikehendaki menterjemahkan setiap perkataan atau frasa yang telah dihitamkan dan diberi garisan di bawahnya dalam 10 ayat pendek secara bertulis. Kesemua soalan ini dibina dengan merujuk kepada prinsip yang dikemukakan oleh Colina (2003, hlm. 160) bahawa dalam aspek penilaian, pengkaji boleh memilih beberapa format yang dicadangkan antaranya ialah ujian aneka pilihan dan ujian terjemahan perkataan, frasa, ungkapan atau ayat pendek.

Seterusnya, bagi mencapai kesahan kandungan alat pengukuran yang tinggi, pengkaji menggunakan kaedah *external criticism* iaitu dengan cara mendapatkan pandangan dan komentar daripada beberapa orang panel atau pakar bidang terjemahan bahasa Arab terhadap instrumen soalan ujian yang telah dibina. Bagi aspek pemarkahan pula, markah bagi bentuk terjemahan yang tepat ialah berdasarkan kepada penterjemahan budaya Arab-Melayu yang paling hampir dan bukan berdasarkan kepada terjemahan perkataan demi perkataan.

Hasil terjemahan kemudian dianalisis berdasarkan data-data yang ingin diperolehi, iaitu perbezaan bentuk terjemahan dan tahap ketepatan bagi bentuk terjemahan yang diberikan oleh responden. Penggunaan istilah 'ketepatan' dalam kajian ini merujuk kepada istilah '*accuracy*' (ketepatan) yang digunakan oleh Schaffner (1998, hlm. 1) yang bermaksud konsep hubungan, iaitu ketepatan hasil terjemahan dapat dinilai dengan menghubungkan dan membandingkan ketepatan hasil terjemahan dengan mesej asal teks sumber. Dalam hal ini, kualiti hasil terjemahan dalam kajian dibuat berdasarkan makna denotasi iaitu dengan membandingkan teks sasaran sama ada teks tersebut betul, setia atau benar dengan mesej asal teks sumber.

Seterusnya, kekerapan dan peratusan bagi setiap tahap ketepatan bentuk terjemahan tersebut dianalisis bagi mengetahui aras penguasaan kecekapan budaya responden. Aras penguasaan ini dibahagi kepada enam aras iaitu sangat tinggi (85-100), tinggi (70-84), sederhana (60-69), sederhana rendah (45-59), rendah (30-44) dan sangat rendah (0-29). Pemingkatan aras penguasaan ini diadaptasi daripada kajian Hazrul Affendi Mohamad Razali, Zamri Arifin & Hakim Zainal (2016, hlm. 10) dengan dibuat sedikit pengubahsuaian seperti dalam Jadual 1 berikut:

JADUAL 1. Jadual Markah dan Aras Penguasaan Kecekapan

Markah	Kecekapan Menterjemah	Aras Penguasaan
85-100	Tepat dan sesuai, hampir tiada yang tidak tepat	Sangat Tinggi
70-84	Sesuai tetapi sekali sekala tidak tepat	Tinggi
60-69	Kebanyakannya sesuai tetapi sekali sekala tidak tepat	Sederhana
45-59	Biasanya sesuai tetapi dengan ketidaktepatan yang ketara	Sederhana Rendah
30-44	Penggunaan elemen kecekapan terjemahan yang tidak tepat	Rendah
0-29	Penggunaan elemen kecekapan terjemahan yang tidak sesuai dan tidak tepat	Sangat Rendah

Diadaptasi daripada Jadual Gred dan Pencapaian oleh Hazrul Affendi Mohmad Razali, Zamri Arifin & Hakim Zainal (2016)

Bagi instrumen temu bual pula, peserta yang terlibat ialah seorang pensyarah dan 12 orang pelajar yang dipilih secara sukarela dan ditemu bual secara berkumpulan bagi pelajar. Oleh itu, terdapat empat kumpulan pelajar yang terdiri daripada tiga orang pelajar bagi setiap kumpulan.

Temu bual ini berbentuk semistruktur iaitu soalan-soalan yang dikemukakan adalah tidak terlalu terbuka, sebaliknya dibantu oleh senarai soalan yang akan dikawal dan diteroka oleh pengkaji berdasarkan pandangan dan idea baharu yang dilontarkan oleh peserta kajian (Merriam, 1988: 74). Sama seperti instrumen soalan ujian, soalan temu bual ini juga melalui proses pengesahan pakar bagi mendapatkan pandangan dan komentar terhadap instrumen soalan temu bual semistruktur yang telah dibina. Soalan temu bual ini adalah berkenaan dengan pembelajaran aspek kecekapan terjemahan yang antara lain meliputi elemen budaya. Daripada soalan ini pengkaji dapat meneroka faktor yang mempengaruhi tahap kecekapan budaya pelajar, di samping cuba mengenal pasti saranan penambahbaikan yang boleh dilakukan terhadap kecekapan budaya pelajar.

DAPATAN KAJIAN

Dapatan daripada analisis yang dilakukan terhadap hasil terjemahan responden bagi 10 item soalan ujian kecekapan adalah seperti berikut:

a) Perbezaan bentuk dan tahap ketepatan hasil terjemahan oleh pelajar jurusan bahasa Arab berdasarkan kecekapan budaya

1. Item 1: Perkataan 'الهعخع' [*al-hu^ckha*] dalam ayat 'تركتُ ناقتي ترعى الهعخع':

JADUAL 2. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 1

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 1:	Padanan Tepat	Rumput / rumput herba	29	32.22% (29)
تركث ناقتي ترعى الهعخع [taraktu/nāqatī/ tar'ʿa/al-hu'khaʿ] (aku meninggalkan /untaku/meragut/ hu'kha')	Padanan Tidak Tepat	Batang / batang pokok	12	67.78% (61)
		Sejenis tumbuhan	7	
		Anak unta	7	
		Huff	7	
		Herba	6	
		Keldai / bunyi keldai	4	
		Sejenis pokok ubat	3	
		Lalang	2	
		Hip hop	2	
		Kuda	1	
		Kesombongan	1	
		Heret	1	
		Tumbang	1	
		Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	7	

Jadual 2 menunjukkan bentuk-bentuk terjemahan bagi perkataan 'الهعخع' [al-hu'khaʿ] ialah nama sejenis rumput di negara Arab. Bagi konteks budaya, 'الهعخع' [al-hu'khaʿ] termasuk dalam kategori ekologi yang meliputi tumbuhan, haiwan, cuaca, gunung ganang, dataran dan seumpamanya (Ghazala, 2008: 195).

Terjemahan bagi perkataan 'الهعخع' [al-hu'khaʿ] agak sukar dilakukan memandangkan tiada padanan yang sesuai dalam bahasa sasaran yang dapat menggambarkan rupa sebenar rumput tersebut. Oleh itu, memandangkan tiada perkataan yang ideal yang dapat dipadankan dengan perkataan 'الهعخع' [al-hu'khaʿ], seseorang penterjemah boleh menggunakan prosedur terjemahan yang dirasakan paling sesuai untuk menterjemahkan perkataan tersebut, terutamanya dalam usaha melindungi ciri-ciri tempatan budaya sumber dan dalam masa yang sama dapat memastikan hasil terjemahan boleh difahami dengan baik. Oleh itu, ketiga-tiga hasil terjemahan berikut dianggap sesuai bagi perkataan 'الهعخع' [al-hu'khaʿ] dalam teks sumber 'تركث ناقتي ترعى الهعخع':

- i. *hu'kha'* (aku membiarkan untaku merakut *hu'kha'*):
Bagi bentuk terjemahan ini, prosedur meminjaman dilakukan. Dalam hal ini, perkataan *hu'kha'* dipinjamkan secara langsung daripada الهعخع [al-hu'khaʿ], iaitu dari segi bunyi dan makna dan ditransliterasikan sebagai *hu'kha'*. Prosedur meminjaman kebiasaannya dilakukan bagi menggambarkan ciri-ciri tempatan sesuatu kata budaya dalam bahasa sumber.
- ii. rumput *hu'kha'* (aku membiarkan untaku merakut rumpun hu'kha'):
Bagi bentuk terjemahan ini, prosedur eksplisitasi digunakan. Prosedur ini melibatkan penambahan perkataan untuk menjelaskan sesuatu yang tersirat dalam bahasa sumber. Dalam hal ini, perkataan sumber الهعخع [al-hu'khaʿ] mengandungi maksud 'rumpun' hanya secara tersirat, namun apabila terjemahan dilakukan, perkataan 'rumpun' dijelmakan untuk menjelaskan bahawa *hu'kha'* hakikatnya adalah sejenis rumput.
- iii. rumput (aku membiarkan untaku merakut rumpun):
Bentuk terjemahan ini melibatkan prosedur generalisasi. Perkataan 'الهعخع' [al-hu'khaʿ] merupakan nama khusus bagi sejenis rumput, namun apabila terjemahan dilakukan,

perkataan ‘المعنع’ [al-hu^o kha^o] diterjemahkan secara umum menjadi ‘rumput’ sahaja. Terjemahan sebegini dapat difahami dengan baik dalam bahasa sasaran, namun ciri-ciri tempatan budaya sumber telah hilang.

Bagi Item 1 ini, terdapat 29 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan ‘المعنع’ [al-hu^o kha^o] dengan padanan yang ideal dan sesuai mengikut konteks budaya, iaitu ‘rumput’ atau ‘rumput herba’ dengan peratusan sebanyak 32.22%. Sementara bentuk terjemahan yang kurang menepati konteks budaya antaranya ialah ‘batang/ batang pokok’ (12 orang), ‘sejenis tumbuhan’ (7 orang), ‘anak unta’ (7 orang) dan ‘herba’ (6 orang). Oleh itu, jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan padanan terjemahan yang sesuai ialah 61 orang dengan peratusan sebanyak 67.78%. Situasi ini mempamerkan bahawa sebahagian responden tidak begitu cekap dalam menterjemahkan perkataan ‘المعنع’ [al-hu^o kha^o], berkemungkinan disebabkan oleh perkataan ini jarang dijumpai dan digunakan atau hanya boleh didapati dalam buku-buku sastera Arab.

2. Item 2: Perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ] dalam ayat ‘تناول إبراهيم القمح مع زميله’:

JADUAL 3. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 2

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 2: تناول إبراهيم القمح مع زميله [tanāwala/ ‘Ibrāhīm/al-qamḥ/ ma ^o /zamīlih] (bersarapan/ Ibrahim/gandum/ bersama-sama/ rakannya)	Padanan Tepat	Roti	41	45.56% (41)
		Gandum	31	
	Padanan Tidak Tepat	Bijirin	6	54.44% (49)
		Tepung	2	
		Kopi	1	
		Nasi	1	
		Sumpah	1	
		Kanji	1	
		Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	6	
			90	100%

Jadual 3 mempamerkan bentuk-bentuk terjemahan bagi perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ]. Terjemahan yang baik dan ideal bagi perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ] mengikut konteks budaya ialah ‘roti’ (Ibrahim bersarapan roti bersama-sama rakannya). Berdasarkan konteks budaya, ‘roti’ termasuk dalam kategori budaya material, iaitu di bawah butiran makanan (Ghazala, 2008, hlm. 195).

Secara asasnya, terjemahan secara literal untuk perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ] ialah ‘gandum’. Namun, perkataan ‘gandum’ tidak sesuai digunakan kerana kejanggalaan penggunaannya dalam konteks budaya dan padanan makna dalam bahasa Melayu, iaitu ‘Ibrahim bersarapan gandum bersama-sama rakannya’. Oleh itu, terjemahan yang lebih sesuai bagi perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ] ialah ‘roti’ (Ibrahim bersarapan roti bersama-sama rakannya). Bagi bentuk terjemahan ‘roti’, prosedur modulasi digunakan iaitu dengan membuat perubahan sudut pandang pada perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ] kepada ‘roti’.

Bagi Item 2 ini, terdapat 41 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan ‘القمح’ [al-qamḥ] dengan padanan yang ideal mengikut konteks budaya, iaitu ‘roti’ dengan peratusan sebanyak 45.56%. Sementara bentuk terjemahan yang kurang menepati konteks budaya antaranya ialah ‘gandum’ (31 orang), ‘bijirin’ (6 orang), ‘tepung’ (2 orang) dan ‘kopi’ (seorang). Oleh itu, jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan padanan yang sesuai ialah 49 orang dengan peratusan sebanyak 54.44%. Keadaan ini

memperlihatkan bahawa sebahagian responden tidak mempunyai kemahiran dalam penterjemahan budaya, sekaligus terikat dengan terjemahan perkataan demi perkataan sehingga menghasilkan bentuk terjemahan budaya yang janggal dalam bahasa sasaran.

3. Item 3: Perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] dalam ayat ‘لبس إسماعيل القطن يوم العيد’:

JADUAL 4. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 3

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 3: لبس إسماعيل القطن يوم العيد	Padanan Tepat	Baju kapas / pakaian kapas	14	54.44% (49)
		Baju / pakaian	35	
	Padanan Tidak Tepat	Kapas	30	45.56% (41)
		Pakaian <i>cotton</i>	3	
[<i>labisa/‘Ismā‘īl/ al-qatn/yawma/ al-‘ayd</i>] (memakai/Ismail/ kapas/hari/raja)		Sutera	3	
		Baju Melayu	1	
		Baju kotor	1	
		Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	3	
			90	100%

Merujuk kepada Jadual 4, secara literal makna asal bagi perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] ialah ‘kapas’, namun menterjemahkan perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] sebagai ‘kapas’ dilihat tidak sesuai dengan konteks budaya dan padanan makna bagi bahasa Melayu (Ismail mengenakan kapas pada hari raya). Oleh itu, terjemahan yang lebih ideal ialah ‘baju berkain kapas’ (Ismail mengenakan baju berkain kapas pada hari raya). Bagi konteks budaya, ‘القطن’ [*al-qatn*] merujuk kepada sejenis pakaian. Ghazala (2008, hlm. 195) telah memasukkan butiran pakaian ini dalam kategori budaya material.

Hakikatnya, penggunaan perkataan القطن [*al-qatn*] dalam budaya Arab merujuk kepada baju yang diperbuat daripada kapas. Kebiasaannya, masyarakat Arab gemar memakai pakaian yang diperbuat daripada kapas yang sesuai dengan cuaca panas di kebanyakan negara Timur Tengah. Oleh itu, padanan terjemahan ‘baju berkain kapas’ bagi perkataan القطن [*al-qatn*] dilihat lebih sesuai dan ideal. Dalam konteks ini, prosedur eksplisitasi yang melibatkan ‘penambahan melalui penjelasan’ digunakan iaitu dengan menambahkan perkataan ‘baju’ untuk perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*]/kapas’ menjadi ‘baju kapas’ atau ‘baju berkain kapas’.

Selain bentuk terjemahan ‘baju berkain kapas’, bentuk terjemahan ‘baju’ dan ‘pakaian’ bagi perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] (Ismail mengenakan baju/pakaian pada hari raya) iaitu dengan menggugurkan perkataan ‘berkain kapas’ juga diterima. Bagi bentuk terjemahan ‘baju’ dan ‘pakaian’ ini, prosedur generalisasi digunakan iaitu dengan membuat terjemahan secara umum sahaja bagi perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] menjadi ‘baju’ atau ‘pakaian’.

Bagi Item 3 ini, terdapat 49 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] dengan padanan yang mengikut konteks budaya iaitu ‘baju kapas/pakaian kapas’ (14 orang) atau ‘baju/pakaian’ (35 orang) dengan peratusan keseluruhan sebanyak 54.44%. Sementara bentuk terjemahan yang kurang menepati konteks budaya dan makna dalam bahasa Melayu antaranya ialah ‘kapas’ (30 orang), ‘pakaian *cotton*’ (3 orang), ‘sutera’ (3 orang) dan ‘baju Melayu’ (seorang). Oleh itu, keseluruhan responden yang tidak dapat memberi padanan bagi perkataan ‘القطن’ [*al-qatn*] dengan ideal ialah 41 orang dengan peratusan sebanyak 45.56%. Hal ini menunjukkan bahawa kebanyakan responden hakikatnya dapat memahami teks budaya sumber, namun hanya sebahagian sahaja yang dapat

menterjemahkannya dengan baik. Sebahagian lagi dilihat masih terikat dengan terjemahan perkataan demi perkataan, sekaligus menghasilkan terjemahan budaya yang kurang sesuai.

4. Item 4: Perkataan ‘المجاملة’ [*al-mujāmalah*] dalam ‘إن المعاملة هي معاملة عادية عند المجتمع العربي’:

JADUAL 5. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 4

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 4:	Padanan Tepat	Pujian	9	10% (9)
إن المعاملة هي معاملة عادية عند المجتمع العربي [inna/ <i>al-mujāmalah</i> / hiya/mu‘āmalah/ ‘ādiah/‘inda/ al-mujtama‘ al-‘arabiy] (sesungguhnya/ mujamalah/ialah/ pergaulan/biasa/ dalamkalangan/ masyarakat/Arab)	Padanan Tidak Tepat	Kesopanan	31	90% (81)
		Percuma	20	
		Budi bahasa	15	
		Kehormatan	4	
		Ketahanan	3	
		Ketidakadilan	3	
		Memberi sedekah	1	
		Ihsan	1	
		Yang terbaik	1	
		Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	2	
		90	100%	

Jadual 5 menunjukkan bentuk-bentuk terjemahan bagi perkataan ‘المجاملة’ [*al-mujāmalah*]. Terjemahan yang sesuai dan ideal bagi perkataan *المجاملة* [*al-mujāmalah*] mengikut konteks budaya ialah sama ada ‘berbasa-basi’ atau ‘bermujamalah’ (berbasa-basi/bermujamalah merupakan pergaulan biasa dalam kalangan masyarakat Arab). *المجاملة* [*al-mujāmalah*] (*mujamalah*) merupakan salah satu bentuk komunikasi yang sering diamalkan dalam budaya masyarakat Arab. Bagi masyarakat Arab Mesir khususnya, budaya *mujamalah* dianggap sebagai suatu bentuk komunikasi yang menjadi kemestian dalam pergaulan harian. Tanpa *mujamalah*, komunikasi mereka seolah-olah menjadi hambar dan tiada roh (Pabiyah Toklubok@Hajimaming & Kamariah Kamaruddin, 2009, hlm. 331). Ghazala (2008, hlm. 195) telah memasukkan butiran komunikasi berbentuk *mujamalah* ini di bawah kategori budaya sosial.

Dalam konteks terjemahan perkataan *المجاملة* [*al-mujāmalah*], prosedur terjemahan literal atau prosedur meminjaman boleh digunakan. Bentuk terjemahan yang sepadan untuk perkataan *المجاملة* [*al-mujāmalah*] berdasarkan terjemahan literal ialah ‘berbasa basi’. Namun begitu, bentuk terjemahan responden kajian iaitu ‘pujian’ masih diterima sebagai terjemahan yang sepadan, berikutan penggunaan konsep ketepatan yang hampir mengikut terma ‘ketepatan’ (*accuracy*) yang digunakan oleh Schaffner (1998, hlm. 1). Bagi penggunaan prosedur meminjaman pula, perkataan ‘المجاملة’ [*al-mujāmalah*] dipindahkan secara langsung ke dalam bahasa sasaran dengan transliterasi sebagai ‘*mujamalah*’. Prosedur meminjaman ini sesuai dilakukan bagi tujuan mengekalkan ciri-ciri tempatan budaya Arab.

Bagi Item 4, hanya 9 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan *المجاملة* [*al-mujāmalah*] dengan padanan yang paling hampir mengikut konteks budaya iaitu ‘pujian’ dengan peratusan sebanyak 10%. Sementara bentuk terjemahan yang tidak menepati konteks budaya antaranya ialah ‘kesopanan’ (31 orang), ‘percuma’ (20 orang), ‘budi bahasa’ (15 orang) dan ‘kehormatan’ (4 orang). Oleh itu, jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemahkan perkataan ‘المجاملة’ [*al-mujāmalah*] dengan padanan yang sesuai ialah 81

orang dengan peratusan sebanyak 90%. Keputusan ini sekaligus memperlihatkan bahawa kebanyakan responden tidak dapat menterjemahkan teks budaya sumber dengan baik, mungkin disebabkan responden tidak dapat memahami budaya *mujamalah* berikutan kurangnya pendedahan mengenai budaya tersebut.

5. Item 5: Perkataan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] dalam ayat ‘تطبخ الأم مقلوبة لضيوفها’:

JADUAL 6. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 5

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 5: تطبخ الأم مقلوبة لضيوفها [<i>taṭbakhū/al-‘um/maqlūbat/liḍuyūfiha</i>] (Memasak/ibu/ <i>maqlubah</i> /untuk/ tetamunya)	Padanan Tepat	Maqlubah	24	75.56% (68)
		Nasi / nasi Arab / makanan Arab / makanan tradisional Arab	43	
		Nasi campur ayam	1	
	Padanan Tidak Tepat	Makanan	6	24.44% (22)
		Terbalik	6	
		Hidangan	1	
		Lauk	1	
		Sayur	1	
		Mengacau	1	
		Balas balik / balasan	2	
	Lazat	1		
	Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	3		
			90	100%

Berdasarkan Jadual 6, terjemahan yang sesuai dan ideal bagi perkataan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] mengikut elemen budaya ialah ‘*maqlubah*’ (ibu memasak *maqlubah* untuk tetamu). Maksud asal bagi ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] ialah ‘suatu benda yang dibalikkan/terbalik’, namun dalam konteks ayat ‘تطبخ الأم مقلوبة لضيوفها’ [*taṭbakhū/al-‘um/maqlūbat/liḍuyūfiha*], ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] bermaksud makanan berupa nasi yang dimasak bersama ayam atau daging. Nasi ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] merupakan hidangan istimewa bagi budaya masyarakat Arab. Bagi elemen budaya ini, ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] termasuk dalam butiran makanan yang berada di bawah kategori budaya material (Ghazala, 2008, hlm. 195).

Hakikatnya, terjemahan bagi perkataan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] agak sukar dilakukan kerana ketiadaan padanan yang sesuai dalam bahasa Melayu yang dapat menggambarkan rupa sebenar nasi tersebut. Oleh itu, menterjemahkan perkataan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] dengan menggunakan prosedur peminjaman dengan transliterasi sebagai ‘*maqlubah*’ atau menggunakan prosedur generalisasi dengan menggambarkan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] secara umum sebagai ‘nasi Arab’ dianggap paling sesuai, terutamanya dalam usaha melindungi ciri-ciri tempatan budaya Arab dan dalam masa yang sama dapat memastikan hasil terjemahan dapat difahami oleh pembaca sasaran. Untuk itu, terjemahan yang baik bagi ayat ‘تطبخ الأم مقلوبة لضيوفها’ ialah sama ada ‘ibu memasak *maqlubah* untuk tetamu’ atau ‘ibu memasak nasi Arab untuk tetamu’.

Bagi Item 5 ini, terdapat 68 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] dengan padanan yang sesuai mengikut konteks budaya iaitu ‘*maqlubah*’ (24 orang), ‘nasi Arab/makanan Arab’ (43 orang) dan ‘nasi campur ayam’ (seorang) dengan jumlah peratusan keseluruhan sebanyak 75.56%. Sementara bentuk terjemahan yang tidak menepati konteks budaya antaranya ialah ‘makanan’ (6 orang), ‘terbalik’ (6 orang) dan ‘hidangan’

(seorang). Jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan padanan yang sesuai bagi perkataan ‘مقلوبة’ [*maqlūbah*] ialah 22 orang dengan peratusan sebanyak 24.44%.

Keputusan analisis tersebut memperlihatkan bahawa sebahagian besar responden dapat memahami teks budaya sumber dengan baik, seterusnya dapat menterjemahkannya mengikut terjemahan budaya yang sesuai. Hal ini demikian mungkin kerana responden sudah biasa dengan budaya sumber tersebut berikutan budaya tersebut lebih mudah dijumpai oleh masyarakat Malaysia pada masa ini.

6. Item 6: Perkataan البردة تقوى الله [*al-burdah*] dalam ayat تلبس النساء البردة تقوى الله:

JADUAL 7. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 6

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 6: تلبس النساء البردة تقوى الله [<i>talbasu/an-nisā’/al-burdah/taqwan/lillāh</i>] (memakai/ wanita/purdah/ ketakwaan/ kepada Allah)	Padanan Tepat	Purdah / burdah	44	52.22% (47)
		Niqab	3	
		Pakaian / pakaian menutup aurat / pakaian taqwa	18	
	Padanan Tidak Tepat	Tudung / selendang	7	47.78% (43)
		Jubah	6	
		Zikir	4	
		Baju	1	
		Perhiasan	1	
		Dingin	1	
		Gaun	1	
	Perlindungan Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	1	3	
		3		
			90	100%

Terjemahan yang sesuai bagi perkataan البردة [*al-burdah*] dalam Jadual 7 mengikut konteks budaya ialah ‘purdah’ (kaum wanita memakai purdah sebagai lambang ketakwaan kepada Allah). البردة [*al-burdah*] [purdah] ialah selembar kain kecil yang digunakan untuk menutup muka wanita kecuali pada bahagian mata. Bagi elemen budaya, purdah merupakan sejenis pakaian yang dipakai oleh sebahagian wanita Islam Arab yang berpegang pada amalan pakaian sunnah. Ghazala (2008, hlm. 195) telah memasukkan butiran pakaian ini di bawah kategori budaya material.

Dalam konteks penggunaan prosedur terjemahan bagi perkataan البردة [*al-burdah*] (purdah), prosedur peminjaman sesuai digunakan. Hal ini demikian kerana ‘purdah’ merupakan kata peminjaman sedia ada yang sudah menjadi sebahagian korpus bahasa Melayu. Selain bentuk terjemahan ‘purdah’, bentuk terjemahan ‘niqab’ juga diterima sebagai terjemahan yang sesuai untuk perkataan البردة [*al-burdah*]. Hal ini demikian kerana, perkataan ‘niqab’ juga merupakan kata pinjaman sedia ada untuk perkataan النقاب [*al-niqāb*] yang mempunyai makna yang sama dengan ‘purdah’.

Bagi Item 6, terdapat 47 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan البردة [*al-burdah*] dengan terjemahan sesuai mengikut konteks budaya iaitu ‘purdah/burdah’ (44 orang) dan ‘niqab’ (3 orang) dengan peratusan keseluruhan sebanyak 52.22%. Sementara bentuk terjemahan yang tidak menepati konteks budaya antaranya ialah ‘pakaian menutup aurat’ (18 orang), ‘tudung/ selendang’ (7 orang) dan ‘jubah’ (6 orang). Jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan terjemahan yang sesuai ialah 43 orang dengan peratusan sebanyak 47.78%. Situasi ini mempamerkan bahawa kebanyakan responden dapat memahami teks budaya sumber dengan baik, namun hanya sebahagian sahaja yang dapat

membuat terjemahan yang sesuai. Walaupun budaya pemakaian ‘purdah’ sudah lama terserap dalam masyarakat Melayu, namun sebahagian responden lagi masih keliru dalam membuat terjemahan budaya yang lebih ideal.

7. Item 7: Perkataan سطوح [suṭūḥ] dalam ayat نطلع على سطوح البيت لمشاهدة النجوم المنتشرة:

JADUAL 8. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 7

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 7: نطلع على سطوح البيت لمشاهدة النجوم المنتشرة [naṭla w/‘ala/suṭūḥ/ al-bayt/ limushāhadat/ an-nujūm/ al-muntashirah] (kami naik/keatas/ sutuh/rumah/untukmelihat/bintang-bintang/bertaburan)	Padanan Tepat	Bumbung	43	47.78% (43)
		Permukaan	20	
		Atap	8	
	Padanan Tidak Tepat	Balkoni / beranda	7	52.22% (47)
		Halaman	2	
		Loteng	2	
		Lampu	2	
		Kawasan atas	2	
		Pembukaan	2	
		Tahap	1	
Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	1			
		90	100%	

Jadual 8 menunjukkan bentuk-bentuk terjemahan bagi perkataan ‘سطوح’ [suṭūḥ]. Terjemahan yang sesuai bagi perkataan ‘سطوح’ [suṭūḥ] mengikut konteks budaya ialah ‘sutuh’ (kami naik ke atas *sutuh* untuk melihat bintang-bintang yang bertaburan). ‘سطوح’ [suṭūḥ] ialah bumbung rumah orang Arab yang berbentuk rata dan lapang. Bentuk bumbung sebegini terjadi kerana kebanyakan rumah masyarakat Arab berbentuk kotak yang akan dibina setingkat demi setingkat mengikut keperluan. Bagi konteks budaya, Ghazala (2008: 195) telah memasukkan butiran tempat tinggal atau rumah dalam kategori budaya material.

Bagi terjemahan ‘سطوح’ [suṭūḥ], penggunaan prosedur meminjaman disarankan iaitu dengan memindahkan perkataan bahasa sumber ‘سطوح’ [suṭūḥ] ke dalam bahasa sasaran sebagai ‘sutuh’. Prosedur meminjaman ini sesuai dilakukan bagi memelihara ciri-ciri tempatan budaya Arab dan dalam masa yang sama disebabkan tiada padanan yang ideal untuk menggambarkan maksud ‘سطوح’ [suṭūḥ] dalam budaya Melayu. Walaupun begitu, bentuk terjemahan ‘bumbung’ juga diterima. Bagi bentuk terjemahan ‘bumbung’, prosedur generalisasi digunakan.

Bagi Item 7, terdapat 43 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan ‘سطوح’ [suṭūḥ] dengan padanan yang paling hampir mengikut konteks budaya iaitu ‘bumbung’ dengan peratusan keseluruhan sebanyak 47.78%. Sementara bentuk terjemahan yang tidak menepati konteks budaya antaranya ialah ‘permukaan’ (20 orang), ‘atap’ (8 orang) dan ‘balkoni/beranda’ (7 orang). Jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan ideal bagi perkataan ‘سطوح’ [suṭūḥ] ialah 47 orang dengan peratusan sebanyak 52.22%. Keputusan ini menunjukkan bahawa sebahagian responden kurang memahami budaya asal bahasa sumber, sekaligus menghasilkan pelbagai bentuk terjemahan budaya yang kurang sesuai. Hal ini demikian mungkin kerana responden kurang terdedah dengan budaya asal bahasa sumber sehingga tidak dapat memberikan gambaran sebenar budaya asal tersebut.

8. Item 8: Perkataan شيشة [shīshah] dalam ayat حان الآن شيشة مشهورة لدى الشباب الماليزيين:

JADUAL 9. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 8

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 8: حان الآن شيشة مشهورة لدى الشباب الماليزيين	Padanan Tepat	Shisha	81	90% (81)
		Vape	3	
[hāna/al-‘ān/shīshah/ mashhūrah/lada/as- shabāb/al-mālīziyyīn] (dewasaini/shisha/ populer/dalam/kalangan/ remaja/Malaysia)	Padanan Tidak Tepat	Rokok elektronik	1	10% (9)
		Dadah	1	
		Gadis	1	
		Lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	3	
			90	

Merujuk Jadual 9, terjemahan yang sesuai dan ideal mengikut konteks budaya bagi perkataan شيشة [shīshah] ialah *shisha* (kebelakangan ini, *shisha* popular dalam kalangan orang muda Malaysia). شيشة [shīshah] (*shisha*) merupakan sejenis alat berbentuk bekas kaca yang mengeluarkan asap berperisa tembakau yang boleh disedut dan dihembus. Aktiviti menyedut ‘*shisha*’ ini kebiasaannya dilakukan pada waktu lapang oleh masyarakat Arab sambil berbual-bual. Bagi konteks budaya, *shisha* termasuk dalam kategori budaya sosial di bawah butiran pekerjaan dan aktiviti masa lapang (*work and leisure*) (Ghazala, 2008: 195).

Perkataan شيشة [shīshah] agak sukar untuk diterjemahkan ke dalam bahasa Melayu memandangkan tiada padanan yang sesuai dalam budaya Melayu yang dapat menggambarkan maksud sebenar perkataan tersebut. Justeru, prosedur peminjaman disarankan iaitu dengan memindahkan perkataan bahasa sumber شيشة [shīshah] ke dalam bahasa sasaran sebagai *shisha*. Prosedur peminjaman ini sesuai dilakukan bagi mengekalkan ciri-ciri tempatan budaya Arab dan dalam masa yang sama tiada padanan yang ideal untuk menggambarkan maksud شيشة [shīshah] dalam budaya Melayu.

Bagi Item 8 ini, kebanyakan responden (81 orang) dapat menterjemahkan perkataan شيشة [shīshah] dengan padanan yang ideal mengikut konteks budaya iaitu *shisha* dengan peratusan keseluruhan sebanyak 90%. Sementara bentuk terjemahan yang tidak menepati konteks budaya antaranya ialah ‘vape’ (3 orang), ‘rokok elektronik’ (seorang) dan ‘dadah’ (seorang). Oleh itu, jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan ideal ialah 9 orang dengan peratusan sebanyak 10%. Dapatan ini sekaligus memperlihatkan bahawa kebanyakan responden dapat memahami teks budaya sumber dengan baik, seterusnya dapat menterjemahkannya mengikut terjemahan budaya yang sesuai. Hal ini demikian mungkin kerana budaya ‘*shisha*’ agak popular dalam kalangan masyarakat Malaysia pada hari ini.

9. Item 9: Perkataan الشتاء [al-shitā’] dalam ayat كان الطقس في الشتاء باردا جدا:

JADUAL 10. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 9

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 9: كان الطقس في الشتاء باردا جدا [kāna/at-ṭaqs/fī/ as-shitā'/bāridan/jiddan] (adalah/cuaca/ pada/musim dingin /sejuk/sungguh)	Padanan Tepat	Musim dingin / musim sejuk	82	95.56% (86)
		Musim salji	4	
	Padanan Tidak Tepat	Musim tengkujuh	1	4.44% (4)
		Sejuk	1	
		Musim	2	
			90	100%

Terjemahan yang sesuai dan ideal mengikut konteks budaya dalam Jadual 10 ialah ‘musim dingin’ (cuaca pada musim dingin sungguh sejuk). Berdasarkan konteks budaya, الشتاء [al-shitā'] (musim dingin) merupakan unsur cuaca yang termasuk dalam kategori budaya ekologi (Ghazala, 2008, hlm. 195). Walaupun ‘musim dingin’ merupakan sebahagian daripada budaya ekologi negara Arab, namun masyarakat Melayu kebiasaannya dapat menggambarkan keadaan ‘musim dingin’ ini.

Dalam konteks terjemahan perkataan الشتاء [al-shitā'], prosedur terjemahan literal sesuai digunakan dengan menggantikan perkataan الشتاء [al-shitā'] dalam bahasa sumber dengan padanan sedia ada dalam bahasa sasaran iaitu ‘musim dingin’. Hal ini demikian kerana frasa ‘musim dingin’ merupakan korpus bahasa Melayu yang sering digunakan bagi menggambarkan keadaan cuaca yang sangat sejuk atau bersalji di negara beriklim empat musim. Selain bentuk terjemahan ‘musim dingin’, bentuk terjemahan ‘musim sejuk’ dan ‘musim salji’ juga diterima sebagai terjemahan yang ideal untuk perkataan ‘الشتاء’ [al-shitā'].

Bagi Item 9, kebanyakan responden (86 orang) dapat menterjemahkan perkataan ‘الشتاء’ [al-shitā'] dengan padanan yang sesuai mengikut konteks budaya iaitu ‘musim dingin’ atau ‘musim sejuk’ (82 orang) dan ‘musim salji’ (4 orang) dengan peratusan sebanyak 95.56%. Sementara bentuk terjemahan yang kurang menepati konteks budaya sumber antaranya ialah ‘musim tengkujuh’ (seorang), ‘sejuk’ (seorang) dan ‘musim’ (2 orang). Oleh itu, jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan padanan yang sesuai hanyalah 4 orang dengan peratusan sebanyak 4.44%.

Keputusan analisis ini mempamerkan bahawa kebanyakan responden dapat memahami teks budaya sumber dengan baik, sekaligus dapat menterjemahkannya mengikut terjemahan budaya yang sepadan. Walaupun budaya ekologi musim sejuk tidak terdapat di Malaysia, namun responden mungkin sudah biasa didedahkan dengan frasa ‘الشتاء’ [al-shitā'] sepanjang pembelajaran mereka dalam bahasa Arab.

10. Item 10: Frasa الرقص الشرقي [al-raqṣ al-sharqī] dalam ayat ‘يمكن على الزوار مشاهدة الرقص الشرقي عند زيارتهم إلى مصر’:

JADUAL 11. Perbezaan Bentuk Terjemahan dan Tahap Ketepatan bagi Item 10

Item / TS	Tahap Ketepatan	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Kekerapan N (90)	Peratusan
Item 10: يمكن على الزوار مشاهدة الرقص الشرقي عند زيارتهم إلى مصر [yumkin/ʿala/az-zuwwār/mushāhadat/ar-raqs/al-sharqī/ʿinda/ziyāratihim/ʿila/Miṣr] (mungkin/atas/pelancong/menyaksikan/tariangelek/ketika/pelanconganmereka/ke/Mesir)	Padanan Tepat	Tarian gelek	10	31.11% (28)
		Tarian kebudayaan / tarian tradisional	11	
		Tarian Timur / tarian Timur Tengah	7	
	Padanan Tidak Tepat	Tarian <i>ballet</i>	44	68.89% (62)
		Tarian perut	4	
		Tarian Mesir	3	
		Tarian	5	
		Tarian Barat / <i>oriental dance</i>	3	
		penari Asia	1	
		lain-lain (jawapan tidak jelas / tiada jawapan)	2	
		90	100%	

Jadual 11 menunjukkan bentuk-bentuk terjemahan bagi frasa ‘الرقص الشرقي’ [*al-raqs/al-sharqī*]. Terjemahan yang sesuai dan ideal mengikut elemen budaya bagi frasa الرقص الشرقي [*al-raqs al-sharqī*] [tarian timur] ialah ‘tarian gelek’ (para pelancong boleh menyaksikan tarian gelek ketika melancong ke Mesir). الرقص الشرقي [*al-raqs al-sharqī*] merupakan warisan kesenian yang memang terkenal berasal dari negara Arab. ‘Tarian gelek’ termasuk dalam kategori budaya organisasi, kostum dan idea yang meliputi politik sosial, undang-undang, keagamaan dan kesenian (*artistic*) (Ghazala, 2008: 195).

Dalam konteks terjemahan perkataan الرقص الشرقي [*al-raqs al-sharqī*] [tarian timur] menjadi ‘tarian gelek’, prosedur modulasi digunakan dengan membuat perubahan sudut pandang pada frasa الرقص الشرقي [*al-raqs al-sharqī*] [tarian timur] kepada frasa yang biasa digunakan dalam bahasa Melayu iaitu ‘tarian gelek’. Hal ini kerana, frasa ‘tarian gelek’ kebiasaannya digunakan oleh masyarakat Melayu bagi menggambarkan tarian seumpama itu yang berasal dari Timur Tengah. Selain bentuk terjemahan ‘tarian gelek’, bentuk terjemahan ‘tarian kebudayaan’, ‘tarian tradisional’ dan ‘tarian Timur Tengah’ juga diterima sebagai terjemahan yang sesuai. Hal ini demikian kerana bentuk-bentuk terjemahan tersebut dilihat mempunyai gambaran yang sama dengan ‘tarian gelek’.

Bagi Item 10, terdapat 28 orang responden yang dapat menterjemahkan perkataan ‘الرقص الشرقي’ [*al-raqs al-sharqī*] dengan padanan yang sesuai mengikut konteks budaya iaitu ‘tarian gelek’ (10 orang), ‘tarian kebudayaan/ tradisional’ (11 orang) dan ‘tarian Timur Tengah’ (7 orang) dengan peratusan keseluruhan sebanyak 31.11%. Sementara bentuk terjemahan yang tidak menepati konteks budaya antaranya ialah ‘tarian *ballet*’ yang mempunyai bentuk terjemahan tertinggi (44 orang), ‘tarian perut’ (4 orang) dan ‘tarian Mesir’ (3 orang). Oleh itu, jumlah keseluruhan responden yang tidak dapat menterjemah dengan padanan yang sesuai ialah seramai 62 orang dengan peratusan sebanyak 68.89%. Keputusan ini menunjukkan bahawa walaupun sebilangan besar responden dilihat dapat memahami teks budaya sumber, namun mereka tidak mempunyai kemahiran dalam penterjemahan budaya, sekaligus menterjemahkannya kepada pelbagai bentuk terjemahan yang janggal dan kurang sesuai.

Secara keseluruhan, responden kajian mempunyai aras penguasaan yang sederhana rendah dalam menghasilkan bentuk terjemahan yang baik dan ideal bagi elemen kecekapan budaya. Hal ini berasaskan kepada min markah yang telah dianalisis bagi bentuk terjemahan yang tepat iaitu 53.44%. Jadual 12 menunjukkan peratusan dan kekerapan bagi kesemua 10 item yang diujikaji:

JADUAL 12. Peratusan, Kekekapan dan Prosedur yang Digunakan bagi 10 Item yang Diujikaji

Item	TS	Bentuk Terjemahan Responden (TT)	Prosedur Digunakan	Peratusan & Kekekapan
Item 9	كان الطقس في الشتاء باردا جدا	Cuaca pada <u>musim dingin</u> / <u>musim sejuk</u> sungguh sejuk	Terjemahan Literal	95.56% (86)
Item 8	حان الآن شيشة مشهورة لدى الشباب الماليزيين	Kebelakangan ini, <u>shisha</u> popular dalam kalangan remaja Malaysia	Peminjaman	90.00% (81)
Item 5	تطبخ الأم مقلوبة لضيوفها	Ibu memasak <u>maqlubah</u> untuk tetamu Ibu memasak <u>nasi Arab</u> untuk tetamu	Peminjaman Generalisasi	26.67% (24) 75.56% (68) 48.89% (44)
Item 3	لبس إسماعيل القطن يوم العيد	Ismail mengenakan <u>baju kapas</u> pada hari raya	Eksplisitasi	54.44% (49)
Item 6	تلبس النساء البردة تقوى الله	Kaum wanita memakai <u>pardah</u> / <u>niqab</u> sebagai lambang ketakwaan kepada Allah	Peminjaman	52.22% (47)
Item 7	نطلع على سطوح البيت لمشاهدة النجوم المنتشرة	Kami naik ke atas <u>bumbung</u> untuk melihat bintang-bintang yang bertaburan	Generalisasi	47.78% (43)
Item 2	تناول إبراهيم القمح مع زميله	Ibrahim bersarapan <u>roti</u> bersama-sama rakannya	Modulasi	45.56% (41)
Item 1	تركنت ناقتي ترعى الهعخع	Aku membiarkan untaku meragut <u>rumput</u>	Generalisasi	32.22% (29)
Item 10	يمكن على الزوار مشاهدة الرقص الشرقي عند زيارتهم إلى مصر	Para pelancong boleh menyaksikan <u>tarian gelek</u> ketika melancong ke Mesir	Terjemahan Literal	31.11% (28)
Item 4	إن المجاملة هي معاملة عادية عند المجتمع العربي	<u>Pujian</u> merupakan pergaulan biasa dalam kalangan masyarakat Arab	Terjemahan Literal	10.00% (9)

Jika diteliti dengan lebih terperinci pada 10 item yang telah dianalisis dalam Jadual 12, hanya tiga item sahaja yang mencapai peratusan yang tinggi iaitu Item 9 (الشتاء [al-shitā]) dengan peratusan 95.56% yang melibatkan 86 orang, diikuti oleh Item 8 (شيشة [shīshah]) dengan peratusan 90.00%, iaitu 81 orang dan Item 5 (مقلوبة [maqlūbah]) dengan peratusan 75.56%, iaitu 68 orang.

Perkataan 'الشتاء' [al-shitā] mencapai peratusan yang tinggi mungkin kerana responden dapat memahami maksud 'الشتاء' [al-shitā] dengan baik kerana sering didedahkan dengan frasa 'الشتاء' [al-shitā] dalam pembelajaran bahasa Arab. Seterusnya responden hanya perlu membuat padanan budaya dengan melakukan terjemahan secara literal. Hal ini demikian kerana frasa 'musim dingin' merupakan padanan yang sudah sedia ada dalam bahasa Melayu.

Bagi perkataan 'شيشة' [shīshah] dan perkataan 'مقلوبة' [maqlūbah] pula, responden dilihat dapat menterjemahkan kedua-dua item budaya tersebut dengan baik apabila kebanyakan responden telah membuat padanan budaya melalui proses peminjaman dengan menterjemahkan 'شيشة' [shīshah] sebagai 'shisha' dan 'مقلوبة' [maqlūbah] sebagai 'maqlubah'.

Hakikatnya, menterjemahkan perkataan 'شيشة' [shīshah] dan perkataan 'مقلوبة' [maqlūbah] ke dalam bahasa Melayu agak sukar dilakukan memandangkan tiada padanan yang sesuai dalam budaya Melayu yang dapat menggambarkan maksud kedua-dua perkataan tersebut. Namun, langkah responden melakukan proses peminjaman bagi kedua-dua perkataan tersebut dilihat sebagai satu langkah yang baik, seterusnya memperlihatkan peranan prosedur peminjaman dalam mempengaruhi responden semasa melakukan penterjemahan budaya.

Sementara itu, baki tujuh item budaya yang diujikaji hanya memperolehi peratusan sederhana rendah, rendah dan sangat rendah dengan Item 4 (المجاملة [*al-mujāmalah*]) memiliki peratusan paling rendah, iaitu hanya 10.00% (9 orang), diikuti oleh Item 10 'الرقص الشرقي' [*al-raqs al-sharqī*] dan Item 1 'الهعخع' [*al-hu^ckha^q*] yang mempunyai peratusan kedua dan ketiga terendah, iaitu 31.11% (28 orang) dan 32.22% (29 orang).

Faktor peratusan sederhana rendah, rendah dan sangat rendah bagi ketujuh-tujuh item budaya tersebut mungkin disebabkan oleh kurangnya kefahaman responden terhadap sebahagian budaya Arab yang tidak terdapat dalam budaya Melayu, umpamanya budaya sosial 'mujamalah' dan budaya ekologi 'rumput hu^ckha^q'. Dapatannya memperlihatkan bahawa ketidakfahaman terhadap budaya asing telah menyukarkan responden untuk memberikan bentuk terjemahan yang terbaik. Namun begitu, responden dilihat telah cuba untuk melakukan terjemahan tetapi mengikut tafsiran mereka sendiri sehingga menghasilkan pelbagai ragam bentuk terjemahan yang kurang sesuai seperti yang berlaku pada budaya 'الهعخع' [*al-hu^ckha^q*] apabila diterjemahkan kepada pelbagai bentuk terjemahan iaitu 'batang', 'sejenis pokok ubat', 'sejenis tumbuhan', 'herba', 'lalang', 'anak unta', 'huff', 'keldai', 'kuda', 'heret', 'tumbang' dan 'kesombongan'. Keadaan ini dilihat boleh mengundang salah faham dalam hasil terjemahan yang dilakukan khususnya jika melibatkan sensitiviti budaya masyarakat tempatan.

Kekurangan kefahaman responden terhadap sebahagian budaya Arab ini telah menjadikan min keseluruhan kecekapan budaya hanya mampu mencapai aras penguasaan yang sederhana rendah sahaja.

b) Faktor yang mempengaruhi tahap kecekapan budaya dalam kalangan pelajar jurusan bahasa Arab

Bagi memperolehi dapatan yang lebih menyeluruh berkenaan tahap penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan pelajar, satu sesi temu bual telah dijalankan. Temu bual ini adalah bagi mengenal pasti faktor-faktor yang mungkin mempengaruhi tahap penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan pelajar, di samping dapat mengenal pasti bentuk penambahbaikan yang disarankan oleh para peserta kajian.

Terdapat dua faktor utama yang dikenal pasti telah mempengaruhi tahap penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan pelajar. Hal ini merujuk kepada soalan temu bual "semasa anda mengikuti kursus ini, adakah anda mempelajari aspek kecekapan terjemahan seperti pengetahuan dalam dua bahasa, jenis-jenis teks, padanan budaya antara dua bahasa dan kaedah menterjemah? Adakah anda berpendapat aspek-aspek ini sebaik-baiknya dimasukkan ke dalam silibus?". Faktor-faktor tersebut ialah:

- i) Kekurangan penekanan dalam aspek budaya semasa proses pengajaran dan pembelajaran. Beberapa orang peserta telah menjelaskan bahawa aspek budaya antara dua bahasa hanya disentuh secara teori sahaja dalam pengajaran dan pembelajaran terjemahan. Penjelasan ini dapat dilihat dalam Petikan 61 dan Petikan 62:

Petikan 61 (Pelajar 2 (K3), baris 164-167)

"Menurut pandangan saya pula, dalam aspek memahami atau mengetahui sosiobudaya sesuatu masyarakat antara dua bahasa itu, ada disebutkan dalam kelas... Tapi hanya sekadar teorilah, sekiranya pelajar ingin memahami, perlu membuat kajian literasi sendiri."

Petikan 62 (Pelajar 3 (K2), baris 199-200)

“Saya lihat sejujurnya, kita punya RMK hanya menyediakan teori semata-mata, tapi untuk penerapan yang tadi dan tentang budaya, dua bahasa sebentar tadi itu hanya ketika kita membuat *assignment*.”

- ii) Kekurangan pengaplikasian terhadap aspek budaya semasa pembelajaran terjemahan, sedangkan hakikatnya aplikasi dan praktikal merupakan suatu latihan yang penting dalam proses menguasai sesuatu kecekapan terjemahan. Lontaran ini dapat dilihat dalam Petikan 60:

Petikan 60 (Pelajar 2 (K2), baris 228-230)

“Kebudayaan tidak berapa mengaplikasikan yang sepatutnya ada RMK, contoh seperti pemahaman sepenuhnya dalam penterjemahan dan hanya semata-mata teori.”

Seterusnya, para peserta melihat bahawa elemen kebudayaan ini seharusnya dibuat penambahbaikan dengan memasukkan elemen tersebut ke dalam silibus kursus terjemahan. Situasi ini merujuk kepada soalan “adakah anda bersetuju jika silibus kursus terjemahan diberi sedikit penambahbaikan dengan diberi penambahan pada tajuk-tajuk tertentu seperti aspek budaya?”. Dalam hal ini, peserta kajian melihat bahawa elemen kebudayaan mampu untuk menarik jiwa pelajar bagi mengetahui proses sesuatu terjemahan dilakukan. Di samping itu, pemahaman terhadap budaya sesuatu bangsa itu juga sangat penting kerana budaya dilihat sebagai pencetus bahasa. Pernyataan-pernyataan ini dapat dilihat dalam Petikan 63, Petikan 64 dan petikan 43:

Petikan 63 (Pelajar 1 (K2), baris 191)

“Ada perkara yang perlu kita tambah baik mungkin daripada sudut kebudayaan dan sebagainya.”

Petikan 64 (Pelajar 3 (K3), baris 198-201)

“Sememangnya patut diselitkan dalam RMK itu kerana terutamanya dalam bahagian sosiobudaya itu. Jadi apabila semua pelajar jurusan bahasa Arab belajar secara teori dan termasuk sekali dengan sosiobudaya itu, jiwa mereka akan lebih mendalam untuk tahu bagaimana penterjemahan dilakukan.”

Petikan 43 (Pensyarah 1, baris 117-119)

“Kita memahami ataupun menguasai budaya masyarakat bahasa tersebut, kerana kita semua akui bahawa bahasa dan bangsa itu saling berkait antara satu sama lain. Budaya yang mencetuskan bahasa itu sendiri harus difahami.”

Berdasarkan dapatan temu bual terhadap para peserta kajian, jelas bahawa para peserta turut menekankan tentang kepentingan pengetahuan dan kefahaman mengenai budaya dan persekitaran masyarakat bahasa sumber dan bahasa sasaran. Hal ini demikian kerana budaya dilihat sebagai pencetus bahasa dan bahasa pula berkait rapat dengan masyarakat dan bangsa.

Dakwaan peserta kajian bahawa pengetahuan dan kefahaman mengenai budaya sangat penting kepada seseorang penterjemah adalah sangat berasas. Hal ini dibuktikan melalui hasil analisis keseluruhan yang dilakukan terhadap elemen kecekapan budaya. Perbincangan mengenai analisis keseluruhan terhadap elemen kecekapan budaya ini yang merangkumi

analisis deskriptif, faktor yang mempengaruhi kecekapan budaya penterjemah pelatih dan penambahbaikan yang mungkin dapat dilakukan akan diperincikan dalam bahagian rumusan dapatan kajian.

RUMUSAN DAPATAN KAJIAN

Analisis keseluruhan yang dilakukan terhadap kategori kecekapan budaya mendapati bahawa hanya sebahagian responden sahaja yang dapat menterjemahkan item-item yang diberikan mengikut padanan budaya yang sesuai antara budaya sumber dan budaya sasaran dengan aras penguasaan yang sederhana rendah. Hal ini berasaskan kepada min keseluruhan yang diperolehi iaitu hanya 53.44%.

Situasi ini bermungkinan mempunyai kaitan dengan faktor kekurangan penekanan dalam aspek budaya semasa proses pengajaran dan pembelajaran kursus terjemahan. Kekurangan penekanan dalam aspek budaya ini seterusnya mendorong kepada ketidakfahaman responden terhadap kebanyakan item-item budaya yang diuji kaji. Keadaan ini sekaligus menunjukkan bahawa kekurangan kefahaman terhadap pengetahuan dan kefahaman mengenai budaya dan persekitaran masyarakat sesuatu bahasa telah mengganggu penterjemah dalam menghasilkan penterjemahan budaya yang lebih baik.

Selain ketidakfahaman responden terhadap kebanyakan item-item budaya yang diuji kaji, kekurangan pendedahan dan pengaplikasian terhadap budaya Arab sama ada di dalam kelas atau di luar kelas dilihat turut menjadi faktor kecekapan budaya responden hanya berada pada tahap sederhana rendah. Dapatan bagi sesi temu bual yang dijalankan mendedahkan perkara ini apabila beberapa orang peserta temu bual mendakwa bahawa pengaplikasian aspek kebudayaan kurang dilakukan dalam sesi pengajaran dan pembelajaran kursus terjemahan. Hal ini demikian mungkin disebabkan oleh aspek kebudayaan tidak dimasukkan dengan jelas dalam silibus kursus terjemahan yang diikuti.

Di samping itu, responden kajian juga berkemungkinan cenderung untuk menggambarkan idea bagi perkataan asal dalam bahasa Melayu sebelum menterjemahkannya ke dalam bahasa Arab. Harun Baharudin (2017: 225) yang mengkaji tentang Strategi Terjemahan Menulis (STM) mendapati bahawa pelajar lebih kerap mengaplikasikan STM ketika ingin merancang penulisan bahasa Arab secara gambaran mental sebelum memulakan proses menulis. Dalam hal ini, pelajar dalam kajian tersebut lebih cenderung untuk berfikir dan menggambarkan idea dalam bahasa Melayu sebelum menulis bahasa Arab menyebabkan keupayaan pelajar dalam STM hanya pada aras sederhana.

Penemuan terhadap kajian ini mempamerkan bahawa dalam penterjemahan budaya, kefahaman terhadap budaya asal bahasa sumber adalah amat penting. Kefahaman dan penghayatan terhadap budaya asal tersebut mungkin dapat diperolehi melalui pendedahan budaya yang lebih kerap. Hal ini demikian kerana melalui pendedahan yang kerap, kebiasaan amalan dan penghayatan penterjemah kepada budaya asing dilihat dapat membantu proses penterjemahan budaya antara dua bahasa dengan lebih baik. Situasi ini dapat dibuktikan melalui beberapa istilah dan amalan budaya Arab yang dilihat lebih popular dalam kalangan responden yang mungkin disebabkan oleh kekerapan pendedahan seperti *shisha* dan *maqlubah* yang mudah dijumpai di Malaysia pada hari ini dan perkataan *shita* [*al-shitā*] [musim sejuk] yang kerap digunakan dalam buku teks bahasa Arab.

Memandangkan penterjemah dianggap sebagai agen silang budaya antara dua bahasa, maka pendedahan yang kerap serta kefahaman dan penghayatan terhadap budaya asal amat disarankan. Tanpa pengetahuan elemen budaya yang mantap, terjemahan yang dihasilkan mungkin akan mengundang salah faham terhadap budaya sumber, khususnya budaya yang melibatkan sensitiviti sesuatu bangsa. Contoh ini dapat dilihat dalam analisis hasil terjemahan

responden seperti frasa الرقص الشرقي [*al-raḡṣ al-sharqī*] yang diterjemahkan sebagai ‘tarian ballet’ dan perkataan شيشة [*shīshah*] yang diterjemahkan sebagai ‘dadah’.

Oleh itu, langkah-langkah yang proaktif harus diambil bagi meningkatkan lagi tahap penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan pelajar. Antara inisiatif yang dilihat dapat memberi kesan yang efektif terhadap objektif ini ialah:

1. Memasukkan elemen budaya dengan jelas dalam silibus kursus terjemahan seperti yang disarankan oleh peserta kajian dalam sesi temu bual yang dijalankan. Silibus kursus terjemahan yang mengandungi elemen kebudayaan ini bukan sahaja dapat membantu pelajar mendalami budaya asing khususnya budaya Arab, malahan diharap dapat mencapai aspirasi pembelajaran abad yang ke-21 (PA21) khususnya bagi aspirasi identiti nasional.
2. Penganjuran latihan terjemahan yang berorientasikan kecekapan oleh pihak yang bertanggungjawab. Latihan tersebut boleh diadakan dalam pelbagai bentuk seperti kursus terjemahan secara khusus, kursus terjemahan secara berkala, bengkel kemahiran terjemahan dan aktiviti terjemahan berkonsepkan lapangan, umpamanya lawatan kebudayaan. Kursus-kursus seperti ini bukan sahaja perlu dianjurkan kepada pelajar tetapi juga boleh dianjurkan kepada guru atau tenaga pengajar kursus terjemahan seperti kursus dalaman (*inhouse training*) supaya kompetensi pengajaran terjemahan dalam kalangan tenaga pengajar, khususnya bagi elemen kebudayaan dapat dipertingkatkan.
3. Latihan sendiri oleh pelajar seperti membangunkan kecekapan menterjemah dengan sentiasa merasai nadi bahasa dan budaya asing yang dipelajari, misalnya sensitif terhadap kiasan dan makna tersirat, bersikap kreatif dan sentiasa merujuk pakar bidang terjemahan. Selain itu, pelajar boleh membuat penerokaan budaya melalui laman-laman web berkaitan budaya. Dalam konteks pembelajaran bahasa Arab di Malaysia, keperluan kepada pembelajaran sendiri dan sikap autonomi lebih diperlukan. Hal ini demikian kerana ruang pengajaran guru bersama pelajar adalah terhad. Kekurangan input seperti yang dialami oleh pelajar bahasa Arab di Malaysia memerlukan pelajar lebih bersifat autonomi dalam usaha untuk menguasai kosa bahasa sasaran (Mohd Zaki Ismail *et al*, 2016, hlm. 118) dan mendalami budaya bahasa yang terlibat.

KESIMPULAN

Kajian ini dijalankan bagi mengenal pasti penguasaan kecekapan budaya dalam kalangan penterjemah pelatih yang terdiri daripada pelajar sarjana muda jurusan bahasa Arab di institut perguruan terpilih. Kajian ini menggunakan dua jenis instrumen, iaitu instrumen soalan ujian dan instrumen temubual. Analisis soalan ujian memperlihatkan kepelbagaian bentuk terjemahan yang diberikan oleh responden. Kepelbagaian bentuk terjemahan ini seterusnya telah mempengaruhi tahap kecekapan budaya dalam kalangan responden yang berada pada aras sederhana rendah. Situasi ini perlu diperbaiki memandangkan kefahaman terhadap budaya bahasa sumber amat penting dalam proses penterjemahan budaya. Kefahaman terhadap budaya sumber ini dapat diperolehi melalui pendedahan budaya yang kerap, pengaplikasian dan latihan di dalam dan luar bilik darjah, kebiasaan amalan dan penghayatan terhadap budaya asing. Tanpa pengetahuan elemen budaya yang baik, terjemahan yang dihasilkan dibimbangi akan menyentuh sensitiviti dan keharmonian sesuatu masyarakat. Dapatan temu bual pula menunjukkan bahawa terdapat dua faktor utama yang mempengaruhi tahap kecekapan budaya dalam kalangan pelajar, iaitu 1) kekurangan penekanan dalam aspek budaya semasa proses pengajaran dan pembelajaran, dan 2) kekurangan pengaplikasian dan latihan terhadap aspek budaya dalam pembelajaran terjemahan. Bertitik tolak daripada hasil kajian ini, beberapa tindakan proaktif serta penambahbaikan perlu dilakukan bagi meningkatkan keupayaan

kecekapan para penterjemah pelatih. Antaranya ialah dengan memasukkan elemen budaya dengan jelas dalam silibus kursus terjemahan, menganjurkan latihan dan kursus terjemahan yang berorientasikan kecekapan oleh pihak yang berautoriti dan memperbanyakkan latihan sendiri serta membuat penerokaan serta penghayatan budaya asing oleh pelajar. Oleh yang demikian, setiap pihak yang terlibat haruslah memainkan peranan dalam usaha melahirkan penterjemah yang mempunyai pengetahuan dan kecekapan budaya yang sepatutnya seperti yang disarankan oleh para sarjana, baik dari segi tahap budaya, status sosial, mahupun status teks terjemahan. Apatah lagi budaya sesuatu bangsa itu akan berubah usai peredaran masa dan perkembangan teknologi. Sama seperti bahasa, budaya juga bersifat dinamik yang hakikatnya akan sentiasa berubah mengikut perubahan cara hidup sesuatu bangsa.

PENGHARGAAN

Makalah ini merupakan sebahagian daripada hasil penyelidikan di bawah Geran Insentif (Penyelidikan) 2020, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia, dan Geran FRGS, Kementerian Pengajian Tinggi, Malaysia, kod projek: FO1601, no. geran: 203/PHUMANITI/6711852.

RUJUKAN

- Ab. Halim Tamuri & Nur Hanani Hussin. (2017). Pendidikan abad ke 21 dalam kepelbagaian budaya: Cabaran dan harapan. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Pedagogi Antarabangsa ke-8 (PEDA8). Kuala Lumpur: Institut Pendidikan Guru Kampus Ilmu Khas, September.
- Abdullah Abdul Kadir Munsyi. (1997). *Hikayat Abdullah*. Kuala Lumpur: Pustaka Antara Sdn. Bhd.
- Abdullah Abdul Kadir Munsyi. (2009). *The Hikayat Abdullah (an annotated translation by A.H. Hill)*. Kuala Lumpur: The Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society (MBRAS).
- Bassnett, S. (1991). *Translation Studies*. London: Routledge.
- Bednárová-Gibová, K. (2014). The dark side of literary translation: An analysis of translation trainees' performance. Dalam A. Kačmárová, (pynt.). *English Matters V* (hlm. 4-10). Prešov: Prešovská univerzita.
- Colina, S. (2003). *Translation teaching: from research to the classroom*. USA: The McGraw-Hill Companies.
- Ghazala, H. (2008). *Translation as problems and solutions*. Lubnan: Dar El-ilm Lilimalayin.
- Goh Sang Seong. (2012). Kebolehterjemahan budaya tabiat bahasa Cina-bahasa Melayu. *GEMA Online® Journal of Language Studies*. 12(1), 183-199.
- Goh Ying Soon & Azman Che Mat. (2009). Terjemahan dan budaya. Dalam Hasuria Che Omar & Rokiah Awang (pynt.). Kelestarian bidang penterjemahan prosiding persidangan penterjemahan antarabangsa ke-12, 18-20 Ogos, Kuala Lumpur: Persatuan Penterjemah Malaysia.
- Haslina Haroon. 2015. Penterjemahan Gaya Bahasa Daripada Bahasa Inggeris Kepada Bahasa Melayu Dalam Baris Kepala Iklan. *Malaysian Journal of Communication*. 31(1). 1-26.
- Haslina Haroon. (2015). Penterjemahan gaya bahasa daripada bahasa Inggeris kepada bahasa Melayu dalam baris kepala iklan. *Malaysian Journal of Communication*. 31(1), 1-26.
- Harun Baharudin. (2017). Strategi dan teknik terjemahan novel Arab dalam kalangan pelajar universiti. *GEMA Online® Journal of Language Studies*. 17(4), 225-243.

- Hazrul Affendi Mohamad Razali, Zamri Arifin & Hakim Zainal. (2016). Analisis item ujian tahap penguasaan ilmu nahu pelajar Sijil Tinggi Agama Malaysia (STAM). *Jurnal AL-ANWAR, Persatuan Bekas Mahasiswa Islam Timur (PBMITT)*, 2(2), 1-22.
- House, J. (2013). *Penterjemahan* (Haslina Haroon, Penterjemah). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan dan Buku Malaysia Berhad.
- Ika Suzainn Let & Rohaidah Kamarudin. (2018). Penterjemahan unsur budaya dalam bahasa kiasan daripada lagu bahasa Inggeris ke bahasa Melayu. *Jurnal Kesidang*. 3(1), 1-8.
- Merriam, S. B. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Mohd Zaki Ismail, Kaseh Abu Bakar, Nik Farhan Nik Mustapha & Nurazan M Rouyan. (2016). Strategi pembelajaran kosa kata berimbuhan bahasa Arab. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*. 13(1), 113-133.
- Neubert, A. (2000). Competence in language, in languages, and in translation. Dalam C. Schaffner & B. Adab (pynt). *Developing translation competence* (hlm. 4-18). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Hemel Hempstead: Prentice Hall.
- Normalis Amzah, Hieda, N. & Nezu, M. (2012). Penyerapan unsur budaya dalam pembelajaran bahasa Jepun. *GEMA Online® Journal of Language Studies*. 12(2), 407-425.
- Pabiyah Toklubok@Hajimaming & Kamariah Kamaruddin. (2009). Budaya Arab dalam novel terjemahan lorong Midaq. Dalam Hasuria Che Omar & Rokiah Awang (Ed.), *Prosiding Persidangan Penterjemahan Antarabangsa ke-12: Kelestarian bidang penterjemahan*. (hlm. 325-337). Kuala Lumpur: Persatuan Penterjemah Malaysia.
- Pym, A. (2014). *Exploring translation theories*. Oxon: Routledge.
- Schaffner, C. (1998). From 'good' to 'functionally appropriate': Assessing translation quality. Dalam C. Schaffner (pynt), *Translation and quality* (hlm. 1-5). Clevedon: Multilingual Matters.
- Vermeer, Hans J. (2004). Skopos and commission in translation action. Dalam L. Venuti (pynt.). *The translation studies reader* (hlm. 227-238). Oxon: Routledge.
- Zaitul Azma Zainon Hamzah. (2009). Bahasa dan budaya dalam novel terjemahan: Satu pendekatan pragmatik. Dalam Hasuria Che Omar & Rokiah Awang (pynt.). *Kelestarian bidang penterjemahan prosiding persidangan penterjemahan antarabangsa ke-12*, 18-20 Ogos, Kuala Lumpur: Persatuan Penterjemah Malaysia.

PENULIS

Nazirah Radin Salim (Phd) ialah Pensyarah di Institut Pendidikan Guru, Kampus Tuanku Bainun, Pulau Pinang. Beliau baru sahaja menamatkan pengajian peringkat PhD di Universiti Sains Malaysia dalam bidang Pengajian Penterjemahan. Fokus kajian beliau adalah berkaitan dengan Perlatihan Terjemahan (*Translation Training*).

Idris Mansor (Phd) merupakan seorang Pensyarah Kanan di Bahagian Pengajian Penterjemahan dan Interpretasi, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia. Beliau merupakan penyandang Ijazah Kedoktoran dalam bidang Pengajian Penterjemahan dari University of Leeds, United Kingdom. Fokus kajian beliau ialah terjemahan Arab-Melayu, pendekatan terjemahan dan terjemahan intralingual manuskrip Melayu.